

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ВЛАДИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто сутність поняття «влада» та основні теоретичні підходи до її визначення.

Ключові слова: влада, авторитет, політологія, політична теорія, суспільство

Abstract

The article examines the essence of the notion of "power" and the main theoretical approaches to its definition.

Keywords: power, authority, political science, political theory, society

Розуміння влади як відношення між двома партнерами широко розповсюджене в західній політології та соціології політики. Воно враховує те безперечне положення, що здійснення влади у будь-якому суспільстві спирається на загальноприйняті або юридично закріплені принципи та цінності. Останні визначають статус та соціальну роль різних індивідів та їх груп у системі суспільних відносин, а також на організації та заклади, які володіють необхідним авторитетом та матеріальними благами для контролю за дотриманням соціальних норм та принципів. [1]

Поняття влади є дуже широким і тому може розглядатись на різних рівнях пізнання. В широкому, соціально-філософському розумінні влада - це здатність і можливість для окремих людей, груп, сил (суб'єктів влади) справляти визначальний вплив на діяльність інших людей, людських спільностей, на життєдіяльність суспільства (об'єктів влади) з допомогою знарядь влади - економічних, юридичних, ідеологічних, моральних та інших засобів. [2]

Влада є характерною ознакою суспільного життя, компонентом суспільного управління, що необхідний для взаємоузгодження волі і дій людей з метою спрямування їхньої діяльності на вирішення спільних завдань. Влада виявляється у будь-яких людських спільностях і ланках суспільної системи (сім'я, організація, держава тощо) і здійснюється з допомогою волі, авторитету, права, примусу.[2]

У політологічній теорії не склалося єдиного визначення влади. Найбільш часто наводяться:

- силове, яке трактує владу як панування і примушення до підкорення;
 - вольове, що розуміє владу як здатність проводити свою волю навіть наперекір опору (М.Вебер);
 - влада як вплив. Зміст впливу полягає в здатності впливати на поведінку інших. Така взаємодія описується формулою: влада А над Б є здатність добиватися того, щоби Б "ніколи не зробив би без впливу А" (Д.Даль);
 - телеологічне, відповідно до якого влада - це досягнення певної мети;
 - інструменталістське, що трактує владу як здатність до мобілізації ресурсів для досягнення певних цілей;
 - конфліктне, що зводить владу до позиції панування, пов'язаної із здатністю окремих груп і індивідів контролювати механізм розподілення дефіцитних суспільних цінностей;
 - структуралістське, яке характеризує владу як особливі відносини між керівником і керованим.
- [3]

Визнаючи факт, що на сьогодні в науці склалася загальна теорія влади, вітчизняні політологи систематизували численні теорії влади. Було виділено кілька концептуальних підходів при розгляді сутності влади. [3]

Реляціоністські теорії (від англ. relation - відносини) розуміють владу як взаємодію індивідів, в яких один індивід змінює поведінку іншого.

Цей підхід виражений кількома варіантами:

- теорія опору розглядає владу як відносини, в якому суб'єкт придумує опір об'єкту;

- теорія обміну трактує владу як ситуацію обміну ресурсами;
- теорія розділу сфер впливу (Д.Ронг) ставить під сумнів питання щодо асиметричності відносин влади. Влада - це взаємодія, де учасники періодично міняються ролями.

Системні теорії влади розглядають владу як безособову властивість будь-якої соціальної системи.

У межах цієї концепції виділяють кілька напрямів:

- влада як атрибут макросоціальної системи.;
- мезопідхід (М.Кроз'є) розглядає владу на рівні підсистем (сім'я, організація);
- мікропідхід трактує владу як взаємодію індивідів, що діють у рамках специфічного соціального середовища;
- комунікативний підхід (Х.Арендт, К.Дойч, Ю.Хабермас) розуміє владу як засіб багатостороннього інституціонального спілкування.;
- постструктуралістський підхід, виражений теоріями М.Фуко і П.Бурд'є

Біхевіоралістські концепції влади, як і реляціоністські теорії, розглядають владу як відносини між людьми, при яких одні володарюють, а інші підпорядковуються. Сутність влади корениться в природі людини: її біологічних чи психологічних особливостях.

Виділяється кілька варіантів трактувань:

- силова модель (Г.Лафсуелл) засновується на тому, що першопричиною влади є психологічний імпульс - бажання влади;
- ринкова модель (Дж.Кетлін) виходить з аналогії між політикою і економікою;
- ігрова модель (Ф.Знанецький) вважає, що на політичному ринку суб'єкти розрізняються не тільки різними запасами влади, але й здібностями, гнучкістю стратегії, азартом. [4]

Отже влада, як суспільне явище, відображає об'єктивну потребу розвитку суспільства, його організації та регуляції. Влада – це необхідний і незамінний механізм регулювання життя всього суспільства і збереження його єдності. Функціонування політичної влади є фактором і умовою саморозвитку політичної системи суспільства, всіх інших її елементів. Політична влада пов'язує в єдину систему всі політичні структури, виступає гарантом політичного розвитку, ефективності політики і життєдіяльності всього суспільства. [5]

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що поняття «влади» досить широке.

Різноманітність наукових підходів підтверджує багатозначність проявів влади. Даючи визначення поняттю «влада» слід брати до уваги всі можливі підходи та теорії визначення сутності даного поняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк А. В. Проблеми визначення сутності влади в сучасних західних концепціях // Українська культура в іменах і дослідженнях. - Вип. 3. - Рівне, 1998. - С. 63 - 67.
2. Афонін Е. А. Концептуальні засади взаємодії політики й управління/ Е.А.Афонін, Я.В.Бережний, О.Л. Валевський // Навчальний посібник. - К. : НАДУ, 2010. – С.28-29 - Режим доступу:
http://epidruchniki.com/book/5_Konceptyalni_zasadi_vzaemodii_politiki_i_ypravlinnya.html
3. Юрій М. Ф. Політологія / М. Ф. Юрій // Навч. посібник. — К.: Кондор, 2003. — 340 с. Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/political_science/uriy_politologiya/zmist.htm
4. Слободянюк А. В. Еволюція концептуальних уявлень про владу в історико-соціологічному процесі [Текст] : автореф. дис. ... кандидата соціологічних наук : 22.00.01 / Анатолій Володимирович Слободянюк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 12 с.
5. Вавринчук М. П. Політологічні аспекти державного управління : навч. посіб. // М. П. Вавринчук, Гол. упр. держ. служби України, Хмельн. ун-т упр. та права.– Хмельницький : Поліграфіст-2, 2013.– С. 33 - Режим доступу:
<http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:276863/Source:default>

Слободянюк Анатолій Володимирович – к.соц.н., доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, м.Вінниця.

Зубар Ірина Русланівна – студентка групи МОЗ-13, факультет менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м.Вінниця

Slobodyanyuk Anatoly V. - PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa
Zubar Irina R. – student, Faculty of Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa